OILADAGI IJTIMOIY MUOMMOLARNI HAL ETISHDA IJTIMOIY ISHNING O‘RNI

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti
Maktabgacha va Boshlang‘ich ta’limi fakulteti
Boshlangich ta’lim yo‘nalishi 1 - kurs talabalari
Qo‘ziboyeva Sevara O‘tkir qizi
sevaraqoziboyeva912@gmail.com

Abdurahmonova Dilnuraxon Ulug‘bek qizi
dilnuraabdurahmonova077@gmail.com

Kamoliddinova Xusnora Xabibullo qizi
husnorakamoliddinova@gmail.com

Ismatillayeva Musharrafxon Abdurasul qizi
musharrafxonismatullayeva@gmail.com

Ilmiy rahbar: Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti
Psixologiya kafedrasi katta o‘qituvchisi
Burxonova Mavjuda Bekbutayevna
burxanovamavjuda@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada oiladagi ijtimoiy muammolarni hal etishda ijtimoiy ishning o‘rni, mazmuni va ahamiyati tahlil etiladi. Oilalarda yuzaga keladigan iqtisodiy qiyinchiliklar, nizolar, tarbiyaviy muammolar, zo‘ravonlik, ishsizlik hamda psixologik tanglik kabi holatlarni bartaraf etishda ijtimoiy ish mutaxassislarining faoliyati yoritilgan. Shuningdek, ijtimoiy xizmat ko‘rsatish tizimi orqali oilalarga ko‘rsatiladigan ijtimoiy, psixologik va huquqiy yordam turlari, profilaktik ishlar hamda individual yondashuvning ahamiyati ochib beriladi. Maqolada ijtimoiy ishning oilaviy farovonlikni mustahkamlash, sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirish va muammoli oilalarni qo‘llab-quvvatlashdagi roli ilmiy-nazariy jihatdan asoslanadi. Natijada, ijtimoiy ish oiladagi muammolarni erta aniqlash, ularni samarali hal etish hamda jamiyat barqarorligini ta’minlashning muhim omili ekanligi xulosa qilinadi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy ish, oila, ijtimoiy muammolar, oilaviy nizolar, ijtimoiy yordam, ijtimoiy himoya, psixologik yordam, profilaktika, oilaviy farovonlik, ijtimoiy xizmatlar, muammoli oilalar, individual yondashuv.

Аннотация: В данной статье анализируется роль социальной работы в решении социальных проблем в семье, а также её содержание и значение. Освещается деятельность специалистов социальной работы по устранению таких проблем, как экономические трудности, семейные конфликты, проблемы воспитания, насилие, безработица и психологическое напряжение. Также раскрываются виды социальной, психологической и правовой помощи, оказываемой семьям через систему социальных услуг, значение профилактической работы и индивидуального подхода. В статье научно-теоретически

обосновывается роль социальной работы в укреплении семейного благополучия, формировании здоровой социальной среды и поддержке проблемных семей. В результате делается вывод о том, что социальная работа является важным фактором раннего выявления семейных проблем, их эффективного решения и обеспечения стабильности общества.

Ключевые слова: Социальная работа, семья, социальные проблемы, семейные конфликты, социальная помощь, социальная защита, психологическая помощь, профилактика, семейное благополучие, социальные услуги, проблемные семьи, индивидуальный подход.

Annotation: This article analyzes the role, content, and significance of social work in solving social problems within the family. It highlights the activities of social work specialists in addressing issues such as economic difficulties, family conflicts, parenting problems, domestic violence, unemployment, and psychological stress. The types of social, psychological, and legal assistance provided to families through the system of social services are also discussed, along with the importance of preventive measures and an individual approach. The article theoretically substantiates the role of social work in strengthening family well-being, creating a healthy social environment, and supporting vulnerable families. As a result, social work is identified as an important factor in the early detection of family problems, their effective resolution, and the maintenance of social stability.

Keywords: Social work, family, social problems, family conflicts, social assistance, social protection, psychological support, prevention, family well-being, social services, vulnerable families, individual approach.

KIRISH

Oila jamiyatning eng qadimiy va eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, inson shaxsining shakllanishi, ma’naviy qadriyatlarning avloddan-avlodga uzatilishi hamda jamiyat barqarorligining ta’minlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Har qanday jamiyat taraqqiyoti, avvalo, oilalarning mustahkamligi, ichki muvozanati va ijtimoiy himoyalanganlik darajasiga bog‘liqdir. Chunki oila nafaqat biologik va iqtisodiy birlik, balki tarbiya, ijtimoiylashuv, madaniy merosni uzatish hamda fuqarolik ongini shakllantirishning asosiy makoni hisoblanadi.

Hozirgi globallashuv jarayonlari, urbanizatsiya, iqtisodiy transformatsiyalar, axborot texnologiyalarining tez rivojlanishi hamda ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi oilalarga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Natijada oilalarda yangi turdagi ijtimoiy muammolar paydo bo‘lmoqda yoki mavjud muammolar yanada chuqurlashmoqda. Xususan, iqtisodiy

yetishmovchilik, ishsizlik, mehnat migratsiyasi, oilaviy nizolar, ajrimlar, bolalar tarbiyasidagi kamchiliklar, psixologik bosim, avlodlararo ziddiyatlar va ma’naviy qadriyatlarning zaiflashuvi oilaning barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Mazkur muammolar faqat oilaning ichki hayotiga emas, balki butun jamiyatning ijtimoiy muhitiga, yosh avlodning rivojlanishiga va ijtimoiy barqarorlikka ham ta’sir qiladi. Shu bois oiladagi muammolarni bartaraf etishda professional yondashuv zarur bo‘lib, bunda ijtimoiy ish muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi.[1]

Ijtimoiy ish oilalarga kompleks yordam ko‘rsatish, ularning ehtiyojlarini aniqlash, xavf omillarini kamaytirish hamda ijtimoiy moslashuv jarayonlarini kuchaytirishga qaratilgan kasbiy faoliyatdir. Ayniqsa, muammoli oilalar bilan individual ishlash, maslahat berish, psixologik yordam ko‘rsatish, huquqiy yo‘naltirish va profilaktik tadbirlarni tashkil etish orqali oilaviy muhitni sog‘lomlashtirish mumkin bo‘ladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi oiladagi ijtimoiy muammolarni hal etishda ijtimoiy ishning o‘rni, asosiy yo‘nalishlari va amaliy mexanizmlarini ilmiy asosda tahlil qilishdan iboratdir.[1]

Oiladagi ijtimoiy muammolar ko‘p qirrali bo‘lib, ularning kelib chiqish sabablari iqtisodiy, psixologik, pedagogik va huquqiy omillar bilan bog‘liqdir. Zamonaviy oilalarda eng ko‘p uchraydigan muammolardan biri moddiy yetishmovchilikdir. Daromad manbalarining cheklanganligi, ishsizlik yoki mehnat migratsiyasi oiladagi ijtimoiy tanglikni kuchaytiradi. Bunday holat oilaviy nizolar, ruhiy bosim va farzandlar tarbiyasiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, oiladagi kommunikativ muammolar ham muhim o‘rin tutadi. Oila a’zolari o‘rtasida samarali muloqotning yetishmasligi tushunmovchiliklarni kuchaytiradi, bu esa nizolar va ajrimlarga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, yosh oilalarda oilaviy hayotga tayyorgarlik darajasining pastligi ko‘plab ijtimoiy muammolarning kelib chiqishiga sabab bo‘lmoqda. Ijtimoiy ish mutaxassislari bunday oilalarni aniqlab, ularga individual yondashuv asosida yordam ko‘rsatadi. Dastlab oilaning ijtimoiy holati o‘rganiladi, muammo sabablari aniqlanadi va tegishli yordam strategiyasi ishlab chiqiladi. Bu jarayonda oilaning ichki resurslari, qarindoshlik tarmog‘i, iqtisodiy imkoniyatlari hamda psixologik muhiti chuqur tahlil qilinadi. Ijtimoiy ishning yana bir muhim yo‘nalishi ijtimoiy himoya mexanizmlarini ishga tushirishdir. Kam ta’minlangan oilalar, boquvchisini yo‘qotganlar, nogironligi bo‘lgan a’zolari mavjud oilalar bilan manzilli ishlash orqali ularga moddiy va ijtimoiy yordam ko‘rsatiladi. Bu yordam nafaqalar, bandlikka ko‘maklashish, tibbiy xizmatlarga yo‘naltirish yoki ta’lim imkoniyatlarini yaratish shaklida bo‘lishi mumkin.

---

[1]Musurmonova O.A. Oila pedagogikasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. - 320

Oilalarda bolalar tarbiyasi bilan bog‘liq muammolar ham alohida e’tibor talab qiladi. Ota-onalarning pedagogik savodxonligi yetarli bo‘lmaganda bolalarda ijtimoiy moslashuv qiyinlashadi, deviant xulq-atvor xavfi ortadi. Shu bois ijtimoiy ish doirasida ota-onalar uchun ma’rifiy treninglar, tarbiyaviy seminarlar va psixologik maslahatlar tashkil etiladi.

Adabiyotlar tahlili

Oila, ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ish masalalarini o‘rganishda mahalliy hamda xalqaro manbalar muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, Karimova V.M. Oila psixologiyasi asarida oiladagi psixologik munosabatlar, er-xotin va ota-ona hamda farzandlar o‘rtasidagi emotsional aloqalar chuqur tahlil qilingan. Muallif oilaviy nizolar, ularning kelib chiqish sabablari va psixologik bartaraf etish usullarini ilmiy asosda yoritadi.

Musurmonova O.A. Oila pedagogikasi darsligida oilaning tarbiyaviy funksiyasi, farzand tarbiyasida milliy qadriyatlarning o‘rni hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar ko‘rsatib berilgan. Ushbu manba oilada barkamol shaxsni shakllantirish masalalarini pedagogik nuqtai nazardan tushuntiradi.

To‘xtaxodjayeva M.X. Ijtimoiy pedagogika asari ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslarini ochib beradi. Unda oilaning ijtimoiy institut sifatidagi roli, ijtimoiy muammoli oilalar bilan ishlash usullari va pedagogik yordam shakllari keng yoritilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksi oilaviy munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjat bo‘lib, unda nikoh, ota-onalik huquqlari, bolalar manfaatlarini himoya qilish va oilaviy majburiyatlar belgilangan. Mazkur hujjat oilani huquqiy himoya qilishning asosiy manbasi hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur mavzuni o‘rganishda kompleks ilmiy yondashuv qo‘llaniladi. Tadqiqot jarayonida tahlil, taqqoslash, kuzatish, umumlashtirish va sotsiologik yondashuv usullaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Birinchi navbatda, oiladagi ijtimoiy muammolar bo‘yicha nazariy manbalar, ilmiy adabiyotlar, me’yoriy-huquqiy hujjatlar va amaliy tajribalar o‘rganiladi. Bu usul oiladagi muammolarning ilmiy tasnifini ishlab chiqishga imkon beradi. Tahliliy metod yordamida oilalarda uchraydigan iqtisodiy, psixologik va huquqiy muammolar alohida kategoriyalarga ajratiladi hamda ularning kelib chiqish sabablari aniqlanadi. Taqqoslash usuli orqali turli oilalar ijtimoiy holati, muammolarning ko‘lami va ijtimoiy ish natijalari o‘rganiladi. Masalan, migratsiya ta’siridagi oilalar bilan to‘liq tarkibli oilalar o‘rtasidagi farqlar tahlil qilinadi. Kuzatish usuli ijtimoiy ish amaliyotida ayniqsa muhim bo‘lib, mutaxassis oiladagi ichki muhit, muloqot shakllari va ijtimoiy moslashuv darajasini bevosita baholaydi. Shuningdek, individual suhbat, anketa va intervyu usullari orqali oilaning ehtiyojlari aniqlanadi. Bu ma’lumotlar asosida individual ijtimoiy yordam rejasi ishlab chiqiladi.

MUHOKAMA

Oiladagi ijtimoiy muammolarni hal etishda faqat moddiy yordam bilan cheklanib qolish yetarli emas. Chunki ko‘plab muammolar psixologik, kommunikativ va huquqiy omillar bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu sababli ijtimoiy ish kompleks yondashuvni talab qiladi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy ish mutaxassislari tomonidan olib borilgan profilaktik tadbirlar oilaviy nizolar kamayishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, yosh oilalar bilan nikohdan oldingi va nikohdan keyingi maslahat ishlari ajrimlarning oldini olishda samarali natija beradi. Psixologik yordam oiladagi ruhiy tanglikni kamaytiradi. Individual va guruhli treninglar orqali oila a’zolari o‘rtasidagi muloqot yaxshilanadi, bir-birini tushunish kuchayadi. Huquqiy savodxonlikni oshirish ham muhim omil hisoblanadi. Oila a’zolari o‘z huquq va majburiyatlarini bilgan taqdirda ko‘plab nizolar qonuniy yo‘l bilan hal etiladi. Ijtimoiy ishning samaradorligi ko‘p jihatdan davlat va jamoatchilik hamkorligiga bog‘liq. Mahalla tizimi, ta’lim muassasalari, tibbiyot tashkilotlari va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik oilalarga ko‘rsatiladigan yordam sifatini oshiradi. Kelajakda oilalar bilan ishlashda raqamli monitoring tizimlari, individual ijtimoiy xaritalar va erta ogohlantirish mexanizmlarini joriy etish ijtimoiy ish samaradorligini yanada oshirishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, oiladagi ijtimoiy muammolarni bartaraf etishda ijtimoiy ishning o‘rni nihoyatda muhim hisoblanadi. Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini sifatida undagi har qanday muammo nafaqat oila a’zolariga, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli oilalarda yuzaga keladigan iqtisodiy qiyinchiliklar, oilaviy nizolar, tarbiyaviy muammolar, psixologik tanglik, ajrimlar va boshqa ijtimoiy muammolarni o‘z vaqtida aniqlash hamda samarali hal etish zarur. Bu jarayonda ijtimoiy ish professional faoliyat sifatida muammolarni kompleks yondashuv asosida hal etishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. - Toshkent: O‘qituvchi, 2019. - 256 b.
2. Musurmonova O.A. Oila pedagogikasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. - 320
3. To‘xtaxodjayeva M.X. Ijtimoiy pedagogika. - Toshkent: O‘zbekiston, 2017. - 280
4. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. - Toshkent: Adolat, 2022.
5. Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti - Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashri.
6. Zayniddin Ismoilov. Ijtimoiy ish asoslari. Toshkent, 2021.
7. Oila psixologiyasi - Toshkent: Fan nashriyoti.
8. O‘zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo‘mitasi materiallari.
9. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Oila kodeksi.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma’lumotlari.
11. UNICEF. Oila va bolalarni ijtimoiy himoya qilish bo‘yicha hisobotlar.
12. United Nations. Family Social Protection Reports.
13. Social Work bo‘yicha xalqaro ilmiy maqolalar. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi elektron resurslari.